TARİHİ YARIMADA PEYZAJ MASTER PLANI

Yrd. Doç. Dr.TülayAyaşlıgil

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
34349-Yıldız/Beşiktaş/İstanbul
ayaslitu@yildiz.edu.tr

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nde (APS) tanım ve kavramlar bağlamında “Peyzaj”, insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alanlardır.

Peyzaj yapısı bakımından; fiziki coğrafya/fizyoğrafya özellikleri, makro iklim ve mikroiklim bölge çeşitliliği, flora ve vejetasyon yapısı ile, kentsel, arkeolojik, jeosit, doğal sit özellikleri ile "Tarihi Yarımada" eşsizdir. Bu zenginliğe kent gelişimi sürecindeki tarihsel ve kültürel birikimlerinin izdüşümde Dünya üzerinde Türkiye ile eş değer anlamda bir marka "İstanbul", imajı,simgesi, kimliği oluşmuştur. Tarihi Yarımada kent bütününde, İstanbul Metropolitan alanı, Marmara Bölgesi ve Ülkemiz, hatta uluslararası boyutta büyük bir öneme sahiptir.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesine göre birinci aşamada bir ülkenin, bir bölgenin, yerleşimlerin ya da kırsal alanların sosyoekonomik planlara (Kalkınma Planı ve Bölge Planı) girdi verecek, planlama sürecini yönlendirecek; üst ölçekli “**Peyzaj Politikaları**”nın oluşturulması gerekmektedir.

İkinci aşamada oluşturulan bu peyzaj politikalarına ulaşmak için gerekli olan “**Peyzaj Kalite Hedefleri**”nin belirlenmesi gelmektedir. Böylece peyzaj yapısını oluşturan öğeler, elemanlar ve özelliklerin bütünleşik bir yaklaşımla ele alınması ve

sürdürülebilirliği sağlanmış olacaktır.

Üçüncü aşamada, önceki iki aşamada belirlenen Peyzaj Politikası ve Peyzaj Hedefleri ile "**Peyzaj Çerçeve Planı**"nın geliştirilmesi gelmektedir. Bu aşamada planlama sürecinin bütünlüğü açısından; diğer alt ölçekteki planların uyumu için genel bir çerçeve oluşturmaktadır.

Dördüncü ve son aşama planlama alanın peyzaj yapısındaki değişimlerin daha detaylı olarak gözönüne alındığı, alana payzaj yapısına özgün "**Peyzaj Planları**"nın üretildiği aşamadır. Bunun için aşağıdaki tanımlarda ortak kabüller benimsenmiştir.

"Peyzaj politikası", yetkili kamu makamları tarafından peyzajların korunması, yönetimi ve planlanması amacına yönelik olarak özel önlemlerin alınmasına izin veren genel ilkelerin, stratejilerin ve rehber kuralların ifadesidir.

"Peyzaj kalitesi hedefi", belli bir peyzaj için yetkili kamu makamları tarafından kamunun çevresinin peyzaj hatlarına ilişkin arzularının ifade edilmesidir.

"Peyzaj korunması", bir peyzajın önemli ve tipik hatlarının korunması ve devamı için yapılan, peyzajın doğal biçiminden ve/veya insan faaliyetinden kaynaklanan miras değerinin haklı kıldığı eylemlerdir.

"**Peyzaj yönetimi**", sürdürülebilir kalkınma perspektifinden, bir peyzajın düzenli bakımını sosyal, ekonomik ve çevreyle ilgili süreçlerin yol açtığı değişiklikleri yönlendirecek ve uyumlaştıracak biçimde temin etmeye yönelik eylemlerdir.

"**Peyzaj planlanması**", peyzajların geliştirilmesi, restore edilmesi veya yaratılması için yapılan ileri görüşlü güçlü eylemlerdir (Council of Europe, 2000; Resmi Gazete, 2003).

Peyzajın görsel / estetik, işlevsel / ekonomik, biyolojik / ekolojik, süreç/ tarihsel olgu, toplumsal algı / kent kimliği oluşturma bakımından fonksiyonları bilinmektedir.
Peyzaj yapısı bakımından; fiziki coğrafya/fizyoğrafya özellikleri, makro iklim ve mikroiklim bölge çeşitliliği, flora ve vejetasyon yapısı ile, kentsel, arkeolojik, jeosit,

doğal sit özellikleri ile "Tarihi Yarımada" özgündür. Ancak APS anıldığı gibi Dünya üzerindeki doğal sistemlerin parçacıl değil, bütünleşik planlama ve yönetim süreci ile sürdürürlebilirliği sağlanabilir.

Özellikle Natura 2000 Ağı AB üye ülkeleri için uygulanması zorunlu bir hukuksal altyapıyı oluşturmaktadır. Habitat direktifi ile birlikte Avrupa ekolojik ağı özel koruma alanlarının yaratılmasını Natura 2000 başlığı altında oluşturmuştur.
Natura 2000 içinde korunması gerekli doğal habitatlar aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

- Vahşi flora ve fauna türlerinin yaşam alanları
- Tehlike altındaki doğal alanlar
- Göç türleri için önemli alanlar

Son ürün olarak bir "Tarihi Tarımada Peyzaj Atlası"nın oluşturulması gerekmektedir. Francois (2007)'ye göre Peyzaj Atlasları, Peyzaj birimlerinin tanımlanması, peyzajların tanımlanması ve karakterizasyonu, peyzaj dinamiklerinin değerlendirilmesi başlıklarında elen alınabilir.

APS çalışmalarının hızlandırılması ve sözleşmenin etkinliğinin artırılması için bir "Ulusal Peyzaj Bilgi Sistemi" ve "Ulusal Peyzaj Komitesi" ; Peyzaj koruma, yönetim ve planlamayı hedefleyen "Ulusal Peyzaj Politikası ve Stratejisi" oluşturulmalıdır.

<u>Avrupa Peyzaj Sözleşmesinde Peyzaj Planlama alanında öncelikler:</u>
Alan Kullanım Projeleri,
Gelişme ve Yönetim Planları,
Sürdürülebilirliği ve Onarımı için Planlama,
Envanter Oluşturma,
Analiz ve Planlama,
Koruma,
Ekolojik Öncelikli Planlama,
Kentsel açık ve Yeşil Alan sistemlerinin Oluşturulması (Yılmaz, O. 2009).

Sonuç olarak Avrupa Peyzaj Sözleşmesi kapsamında aşağıda ana başlıklar altında toplanmış amaç ve hedefler kapsamında Tarihi Yarımada'nın Peyzaj Master Planı üretilmelidir.

Uluslararası Ağlarla Entegrasyonu Sağlama

Avrupa Çevre Ajansı

Avrupa su Direktifi

Pan parks

Natura 2000 Ağı

Sürdürülebilirlik Hedefleri Belirleme

Hassas Ekosistemler

Doğala Yakın Peyzajların Tespiti

Anıt Ağaç Veri tabanı

Habitat ve Kuş Göç Yolları

Peyzaj Öğeleri ve Tipleri

Veri Tabanı Oluşturma

Peyzaj Bileşenlerinin Tanımlanması

Peyzaj Karakterizasyonun, Peyzaj Tipolojisinin

Anıt Peyzajlar ve Tablo Peyzajların tespiti

Peyzaj Envanterinin oluşturulması

Biyotop Haritalama

Kentsel Yeşil Sistem Veri Tabanı oluşturulması

Ulusal Peyzaj Bilgi Sistemi oluşturulması

Tarihi Peyzaj Yapılarının ortaya konması

Ulusal Planlama Hiyerarşisine Entegrasyon

Bölge Planları

Çevre Düzeni Planları

İmar Planlarına Entegrasyonu

Toplumsal Bilinç Oluşturma

Farkındalılık sağlamaya yönelik programların geliştirilmesi

Ulusal eğitim programlarında çevre bilincini oluşturma ve geliştirme

Tarihi Süreç İzleri Taşıyan Peyzajların tespiti
Peyzaj Mirası kavramının benimsetilmesi

Ulusal Peyzaj Stratejilerinin Belirlenmesi
Peyzaj Koruma
Peyzaj Politikası
Peyzaj Yönetimi

Tarihi Yarımada özelinde **Özgün, Eşsiz, Biricik, Tek, Özel Peyzaj Elemanları, Karekterleri, alanlarının tespiti ve Peyzaj Master Plan oluşturulması acildir.**

KAYNAKLAR

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Resmi Gazete.

Council of Europe (2000), The European Landscape Convention (STE n 176),

Francois, J. (2007) : " Peyzaj atlasları" Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin Uygulanması yolunda Türkiye Uluslararası Katılımlı Toplantısı Kitabı. TÜBİTAK Yayın No:. S. 96-102. Ankara.

Yılmaz, O. (2009) : "Uluslararası Sözleşmeler, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (APS) veTürkiye" Peyzaj Yönetimi. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını No: 354. S.136-151, Ankara.

http://www.avrupakonseyi.org.tr/

http://www.coe.int.

http://www.conventions.coe.int